

rectio erit, non erit tempus, sed finis temporis: quia in eodem instanti in quo cessabit motus cæli, erit resurrectio mortuorum: & tamen erit situs siderum secundum dispositionem qua se habet nunc in aliqua determinata hora; & secundum hoc dicitur resurrectio futura tali vel tali hora.

Ad secundum dicendum, quod optima dispositio temporis dicitur esse in meridie propter illuminationem solis. Sed tunc civitas Dei non egebit sole, neque luna: quia claritas Dei illuminabit eam, ut dicitur Apoc. xxi. & ideo quantum ad hoc non refert utrum in die, vel in nocte resurrectio fiat.

Ad tertium dicendum, quod tempori illi congruit manifestatio quantum ad ea quæ tunc gerentur, & occultatio quantum ad determinationem ipsius temporis: & ideo utrumque congrue fieri potest, ut scilicet resurrectio sit in die, vel in nocte.

ARTICULUS IV.

Utrum mors erit terminus à quo resurrectionis in omnibus.

1. **A**D quartum sic proceditur. Videtur quod mors non erit terminus à quo resurrectionis in omnibus. Quia quidam non moriuntur, sed immortalitate supervestientur: dicitur enim in symbolo, quod ipse venturus est iudicare vivos, & mortuos. Hoc autem non potest intelligi quantum ad tempus iudicii, quia tunc erunt omnes vivi. Ergo oportet quod referatur hæc distinctio ad tempus præcedens; & ita non omnes ante iudicium moriuntur.

2. Præterea. Naturale, & commune desiderium non potest esse vacuum & inane quin in aliquibus expleatur. Sed secundum Apostolum II. Corinth. v. hoc est commune desiderium quo nolumus expoliari, sed supervestiri. Ergo aliqui erunt qui nunquam expoliabuntur corpore per mortem, sed supervestientur gloria resurrectionis.

3. Præterea. Augustinus in Enchir. cap. cv. dicit, quod quatuor ultimæ petitiones orationis dominicæ ad præsentem vitam pertinent; quarum una est: *Dimitte nobis debita nostra*. Ergo Ecclesiæ oratio non potest esse cassa, quin exaudiatur. Joan. xvi. 23. *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. Ergo Ecclesiæ in aliquo hujus vitæ tempore omnium debitorum remissionem consequetur. Sed unum de debitis quo pro peccato primi parentis astringimur, est quod (1) nascimur in originali peccato. Ergo aliquando hoc Ecclesiæ Deus præstabit, quod homines sine peccato originali nascentur. Sed mors est poena originalis peccati. Ergo aliqui homines erunt circa finem mundi qui non moriuntur; & sic idem quod prius.

4. Præterea. Via compendiosior est semper sapienti magis eligenda. Sed compendiosior via est quod homines qui vivi inveniuntur, in impassibilitatem resurrectionis transferantur, quam quod prius moriantur, & postea resurgant à morte in immortalitatem. Ergo Deus, qui est summe sapiens, hanc viam elegit in illis qui vivi inveniuntur; & sic idem quod prius.

Sed contra. I. Corinth. xv. 36. (2) *Semen quod seminatur, non vivificatur, nisi prius moriatur*: & loqui-

(1) *Al.* nascimur mortali peccato. (2) *Vulgata*: *Inspiciens, tu quod seminatur*.
Ex Edit. P. NICOL. (a) Sic manuscriptum ipsum, & omnia impressa in hoc loco, ubi etiam ad marginem indicabatur ut ex cap. iv. part. i. etsi nihil expresso ibi tale. In textu autem Supplementi notatur Hieronymus loco Dionysii, sed ad marginem indicatur ex Augustino Lib. XII. super Gen. ad litt. cap. xxxv. ut quæst. lxxviii. art. 3. videre est.

tur sub similitudine seminis de resurrectione corporum. Ergo corpora à morte resurgent.

Præterea. I. Corinth. xv. 22. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur*. Sed in Christo vivificabuntur. Ergo in Adam omnes moriuntur; & sic resurrectio omnium erit à morte.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Uterius. Videtur quod non omnium resurrectio erit à cineribus. Resurrectio enim Christi est exemplar nostræ resurrectionis. Sed resurrectio eius non fuit à cineribus: quia caro eius non vidit corruptionem, ut dicitur in Psalm. xvi. & Act. 11. Ergo nec resurrectio omnium erit à cineribus.

2. Præterea. Corpus hominis non semper comburitur. Sed in cineres non potest aliquid resolvi nisi per combustionem. Ergo non omnes à cineribus resurgent.

3. Præterea. Corpus hominis mortui non statim post mortem in pulverem redigitur. Sed quidam statim post mortem resurgent, ut in littera dicitur, scilicet illi qui vivi inveniuntur. Ergo non omnes resurgent à cineribus.

4. Præterea. Terminus à quo respondet termino ad quem. Sed terminus ad quem resurrectionis non est idem in bonis & malis. I. Corinth. xv. 51. *Omnes quidem resuregemus, sed non omnes immutabimur*. Ergo nec est idem terminus à quo; & sic si mali resurgent à cineribus, boni à cineribus non resurgent.

Sed contra est quod Haymo dicit: *Omnes in originali peccato natos tenet hæc sententia: Terra es, & in terram ibis*. Sed omnes qui in communi resurrectione resurgent, fuerunt nati in originali peccato vel natiuitate ex utero, vel saltem natiuitate in utero. Ergo omnes à cineribus resurgent.

Præterea. Multa sunt in corpore humano quæ non sunt de veritate naturæ humanæ. Sed omnia illa auferentur. Ergo oportet omnia corpora ad cineres resolvi.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Uterius. Videtur quod pulveres illi ex quibus corpus humanum reparabitur, habeant aliquam naturalem inclinationem ad animam quæ eis conjungitur. Si enim nullam inclinationem habent ad animam, eodem modo se haberent ad illam animam sicut alii pulveres. Ergo non esset differentia unum ex illis, vel aliis pulveribus reficeretur corpus animæ conjungendum; quod est falsum.

2. Præterea. Major est dependentia corporis ad animam quam animæ ad corpus. Sed anima separata à corpore adhuc habet aliquam dependentiam ad corpus, unde retardatur ejus motus in Deum propter appetitum corporis, ut dicit Dionysius (a) de divin. Nomin. Ergo multo fortius corpus separatum ab anima adhuc habet naturalem inclinationem ad animam illam.

3. Præterea. Job xx. 11. dicitur: *Ossa ejus implebuntur vitis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient*. Sed vitia non sunt nisi in anima. Ergo adhuc in illis cineribus remanebit aliqua naturalis inclinatio ad animam.

Sed

QUÆSTIO I.

Sed contra. Corpus humanum potest resolvi ad ipsa elementa, vel etiam in carnes aliorum animalium converti. Sed elementa sunt homogenea, & similiter caro leonis, vel alterius animalis. Cum ergo in aliis partibus elementorum, vel animalium non sit aliqua inclinatio naturalis ad illam animam, nec in illis partibus in quas conversum est corpus humanum, erit aliqua inclinatio ad animam. Patet per auctoritatem Augustini in Ench. cap. lxxxviii. *Corpus humanum in quacumque aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcumque hominum, seu animalium cibum cedat, carnemque vertatur... illi animæ humanæ in puncto temporis cedet que illud prius, ut homo fieret, viveret, & cresceret, animavit*.

Præterea. Cuilibet inclinationi naturali respondet aliquod agens naturale; alias natura deficeret in necessariis. Sed nullo agente naturali possunt prædicti pulveres eidem animæ iterato conjungi. Ergo in eis non est aliqua naturalis inclinatio ad prædictam conjunctionem.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod super hac quæstione varie loquuntur Sancti, ut in littera patet; tamen hæc est securior, & communior opinio, quod omnes moriuntur, & à morte resurgent: & hoc propter tria. Et primo quia magis concordat divinæ justitiæ, quæ humanam naturam pro peccato primi parentis damnavit, ut omnes qui per actum naturæ ab eo originem ducerent, infectionem originalis peccati contraherent, & per consequens mortis debitores essent. Secundo, quia magis concordat divinæ Scripturæ, quæ omnium futuram resurrectionem prædicat: resurrectio autem proprie non est nisi ejus quod cecidit, & dissolutum est, ut Damasc. dicit de Fide orth. Lib. IV. c. xxviii. Tertio, quia magis concordat ordini naturæ, in quo invenimus quod illud quod corruptum, & vitiatum est, in suam novitatem non reducit nisi corruptione mediante; sicut acetum non fit vinum nisi aceto corrupto, & in humore vitis transeunte. Unde cum natura humana in defectum necessitatis moriendi devenit, non erit reditus ad immortalitatem nisi morte mediante. Convenit etiam ordini naturæ propter aliam rationem: quia ut in VIII. Physic. text. 1. dicitur, motus cæli est ut vita quædam natura existentibus omnibus, sicut etiam motus cordis totius corporis quædam vita est: unde sicut cessante motu cordis, omnia membra mortificantur; ita cessante motu cæli non potest aliquid vivum remanere in illa vita quæ ex influenza illius motus conservabatur. Talis autem est vita quam nunc degimus: unde oportet quod ex hac vita discedant qui post motum cæli quiescentem victuri sunt.

Ad primum ergo dicendum, quod distinctio illa mortuorum, & vivorum non est referenda ad ipsum iudicii tempus, nec ad totum tempus præteritum: quia omnes iudicandi aliquo tempore fuerunt vivi, & aliquo tempore mortui: sed ad illud tempus determinatum quod immediate iudicium præcedet, quando scilicet iudicii signa incipient apparere.

Ad secundum dicendum, quod perfectum Sanctorum desiderium non potest esse vanum; sed nihil prohibet desiderium conditionatum eorum esse vanum: & tale est desiderium quo nolumus expoliari, sed supervestiri, scilicet si possibile sit: & hoc desiderium à quibusdam velleitas dicitur.

In IV. Sent. Tom. V.

(1) *Al.* etiam. (2) *Vulgata*: *Pulvis es, & in pulverem reverteris*. (3) *Al.* etiam. (4) *Al.* etiam. (5) *Al.* etiam.

Ad tertium dicendum, quod hoc est erroneum dicere, quod aliquis sine peccato originali concipiatur præter Christum: quia ille qui sine peccato originali conciperetur, non indigeret redemptione quæ facta est per Christum; & sic Christus non esset omnium hominum redemptor. Nec potest dici, quod non hac redemptione indiguerunt, quia præstitum fuit eis ut sine peccato conciperentur: quia illa gratia facta est parentibus, ut in eis vitium naturæ sanaretur, quo manente, sine originali peccato generare non possent, vel ipsi naturæ quæ sanata est. Oportet autem ponere, quod quilibet personaliter redemptione Christi indigeat, non solum ratione naturæ. Liberari autem à malo, vel à debito absolvi non potest, nisi qui debitum incurrit, vel in malum dejectus fuit: & ita non possent omnes fructum dominicæ redemptionis in seipsis percipere, nisi omnes debitores nascerentur, & malo subjecti: unde dimissio debitorum, & liberatio à malo non potest intelligi, quod aliquis sine debito, vel immunis à malo nascatur, sed quia cum debito natus postea per gratiam Christi liberatur. Nec etiam sequitur, si potest sine errore poni, quod aliqui sine originali peccato nascantur, quamvis mors sit poena originalis peccati: quia Deus potest ex misericordia alicui relaxare poenam ad quam obligatur ex culpa præterita, sicut adulteram sine poena dimisit Joan. viii. & similiter poterit liberare à morte eos qui reatum mortis contraxerunt cum originali nascendo: & sic non sequitur: Si non moriuntur, ergo nascuntur sine originali.

Ad quartum dicendum, quod non semper via compendiosior est magis eligenda, sed solum quando est magis, vel æqualiter accommodata ad finem consequendum; & sic non est hic, ut ex dictis patet.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod eisdem rationibus quibus ostensum est omnes à morte resurgere, est etiam ostendendum quod omnes resurgent à cineribus in communi resurrectione, nisi aliquibus ex privilegio specialis gratiæ sit contrarium indultum, sicut & resurrectionis acceleratio. Scriptura autem sacra sicut resurrectionem præannuntiat, ita & reformationem corporum, Philip. 111. & ideo oportet quod sicut omnes moriuntur ad hoc quod omnes vere resurgere possint, ita omnium corpora dissolvantur ad hoc quod omnium corpora reformari possint: sicut (1) enim in poenam hominis mors à divina justitia est inflicta, ita & corporis resolutio, ut patet Genes. 111. 9. (2) *Terra es, & in terram ibis*. Similiter etiam ordo naturæ exigit ut non solum animæ & corporis conjunctio solvatur, sed etiam elementorum commixtio; sicut etiam acetum non potest in vini qualitatem reduci, nisi prius facta resolutione in materiam præjacentem: ipsa (3) enim elementorum commixtio ex motu cæli causatur, & conservatur, quo cessante, omnia mixta in pura elementa resolventur.

Ad primum ergo dicendum, quod resurrectio Christi exemplar est nostræ resurrectionis quoad terminum ad quem, non autem quoad terminum à quo.

Ad secundum dicendum, quod per cineres intelliguntur omnes reliquæ quæ remanent humano corpore resolutio, duplici ratione. Primo, quia mos erat apud antiquos corpora mortuorum comburere, & cineres conservare: unde inolevit modus loquendi, ut

Cc 2

ca

ea in qua corpus humanum resolvitur, cineres dicuntur. Secundo propter causam resolutionis, quae est incendium fomitum, quo corpus humanum radicitus est infectum: unde ad purgationem huius infectionis oportet usque ad prima componentia corpus humanum resolvi. Quod autem per incendium resolvitur, dicitur in cineres resolvi: & ideo ea in qua corpus humanum dissolvitur, cineres dicuntur.

Ad tertium dicendum, quod ille ignis qui faciem mundi purgabit, poterit statim corpora illorum qui vivi inveniuntur usque ad cineres resolvere, sicut etiam alia mixta resolvit in praesentem materiam.

Ad quartum dicendum, quod motus non accipit speciem a termino a quo, sed a termino ad quem: & ideo resurrectio Sanctorum, quae erit gloriosa, oportet quod differat a resurrectione impiorum, quae non erit gloriosa, penes terminum ad quem, non autem penes terminum a quo. Convenit enim frequenter non esse eundem terminum ad quem, existente eodem termino a quo: sicut de nigredine potest moveri aliquid in albedinem, & in pallorem.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quaestionem dicendum, quod circa hoc est triplex opinio.

Quidam enim dicunt, quod corpus humanum nunquam resolvitur usque ad elementa, & ita semper in cineribus manet aliqua vis addita elementis quae facit naturalem inclinationem ad eandem animam. Sed haec positio contrariatur auctoritati Augustini indirecte, & sensui, & rationi: quia omnia composita ex contrariis possibile est resolvi in ea ex quibus componuntur.

Et ideo alii dicunt, quod illae partes elementorum in quas humanum corpus resolvitur, retinent plus de luce ex hoc quod fuerunt animae humanae conjunctae, & ex hoc habent quamdam inclinationem ad animas. Sed hoc iterum frivolum est: quia partes elementorum sunt unius naturae, & aequaliter habent participationem lucis, & obscuritatis.

Et ideo aliter dicendum est, quod in cineribus illis nulla est naturalis inclinatio ad resurrectionem, sed solum ex ordine divinae providentiae, quae statuit illos cineres iterum animae conjungi: & ex hoc convenit quod illae partes elementorum iterato jungantur, & non aliae.

Unde patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod anima separata a corpore manet in eadem natura quam habebat cum corpori esset conjuncta; quod de corpore non convenit: & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod verbum illud Job non est intelligendum, quod vitia actu manent in pulveribus mortuorum, sed secundum ordinem divinae justitiae, quo sunt deputati pulveres illi ad corporis reparationem, quod pro peccatis commissis cruciabitur in aeternum.

ARTICULUS V.

Utrum post resurrectionem quilibet cognoscat peccata quae fecit.

1. Ad quintum sic proceditur. Videtur quod post resurrectionem non quilibet cognoscat peccata quae fecit. Omne enim quod cognoscitur

(1) Al. deest patet. (2) Al. a peccatis. (3) Vulgata: manifestari oportet.

mus, vel de novo per sensum accipimus, vel de thesauro memoriae educitur. Sed homines post resurrectionem suam peccata non poterunt sensu percipere, quia iam transierunt; sensus autem est tantum praesentium: multa etiam peccata a memoria exciderunt peccantis, quae non poterunt de thesauro memoriae educi. Ergo non omnium peccatorum quae fecit, resurgens cognitionem habebit.

2. Praeterea. Sicut in littera dicitur, conscientiae libri quidam sunt, in quibus merita singulorum leguntur. Sed in libris non potest legi aliquid, nisi nota eius contineatur in libro; notae autem quaedam peccatorum remanent in conscientia, ut Rom. 1. in Glossa (1) patet, quae non videntur aliud esse, quam reatus, vel macula. Cum igitur multorum peccatorum macula, & reatus a multis sit deletus per gratiam, videtur quod non omnia peccata quae fecit, possit aliquis in sua conscientia legere; & sic idem quod prius.

3. Praeterea. Crescente causa crescit effectus. Sed causa quae facit nos dolere de peccatis quae ad memoriam revocamus, est charitas. Cum ergo in Sanctis resurgentibus sit perfecta charitas, maxime (2) de peccatis dolebunt, si ea ad memoriam revocabunt: quod non potest esse, quia fugiet ab eis & dolor, & gemitus, ut dicitur Apocal. XXI. Ergo propria peccata ad memoriam non revocabunt.

4. Praeterea. Sicut se habebunt resurgentes damnati ad bona quae fecerunt aliquando, ita se habebunt resurgentes beati ad peccata quae aliquando commiserunt. Sed resurgentes damnati, ut videtur, cognitionem de bonis quae aliquando fecerunt, non habebunt: quia per hoc poena eorum multum alleviaretur. Ergo nec beati habebunt cognitionem peccatorum quae commiserunt.

Sed contra est quod Augustinus dicit XX. de Civ. Dei, cap. XIV. quod quaedam vis divina aderit, qua fiet, quod cuncta peccata ad memoriam revocentur.

Praeterea. Sicut se habet humanum iudicium ad testimonium exterius, ita se habet iudicium divinum ad testimonium conscientiae, ut patet I. Reg. XVI. 7. *Homines vident ea quae parent, Deus autem intuetur corda.* Sed non posset perfecte iudicium humanum esse de aliquo, nisi testes de omnibus de quibus iudicandum est, testimonium deponerent. Ergo oportet, cum iudicium divinum sit perfectissimum, quod conscientia omnia teneat de quibus iudicandum est. Sed iudicandum erit de omnibus operibus bonis & malis: II. Corinth. V. 10. *Omnes (3) adstabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Ergo oportet quod conscientia unuscujusque retineat omnia opera quae fecit, sive bona, sive mala.

QUAESTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod non quilibet possit legere omnia quae sunt in conscientia alterius. Resurgentium enim non erit limpidior cognitio quam nunc sit Angelorum, quorum aequalitas resurgentibus promittitur Math. XXI. Sed Angeli non possunt invicem in suis cordibus videre ea quae dependent a libero arbitrio, unde indigent locutione ad invicem innotescenda, ut in II. Lib. dist. XI. quaest. 1. art. 3. dictum est. Ergo nec resurgentes poterunt inspicere ea quae continentur in conscientia aliorum.

2. Praeterea. Omne quod cognoscitur, vel cognoscitur

citur in se, vel in sua causa, vel in suo effectu. Sed merita, vel demerita, quae continentur in conscientia alicujus, non poterit alius in seipsis cognoscere, quia solus Deus cordi illabitur, & secreta ejus intuetur: similiter nec in causa sua, quia non omnes videbunt Deum, qui solus potest imprimere in affectum, ex quo procedunt merita, vel demerita: similiter etiam nec in effectu, quia multa demerita erunt quorum nullus effectus remanebit, eis per poenitentiam totaliter abolitis. Ergo non omnia quae sunt in conscientia alicujus, poterit quilibet alius cognoscere.

3. Praeterea. Joannes Chrysostomus dicit, hom. XXXI. in Epist. ad Hebr. ut habitum est supra dist. XVII. in littera: *Nunc autem si recorderis peccatorum tuorum, & frequenter ea in conspectu Dei pronunties, & pro eis deprecaris, citius illa delebis. Si vero oblivisceris, tunc eorum recordaberis nolens, quando publicabuntur, ac in conspectu omnium amicorum, & inimicorum, Sanctorumque Angelorum profrentur.* Ex hoc accipitur quod illa publicatio poena est negligentiae qua homo confessionem praetermittit. Ergo illa peccata de quibus homo confessus est, non publicabuntur aliis.

4. Praeterea. Solatium est alicui, si scit se habere multos socios in peccato, & minus inde verecundatur. Si ergo quilibet peccatum alterius cognoscat, cuiuslibet peccatoris erubescencia multum minuetur; quod non competit. Ergo non omnes omnium peccata cognoscent.

Sed contra. Super illud I. Corinth. IV. 5. *Illuminabit abscondita tenebrarum*, dicit Glossa vetus ex Haymone: *„Gesta, & cogitata, bona, & mala tunc aperta, & nota erunt omnibus.“*

Praeterea. Omnium beatorum peccata praeterita aequaliter erunt abolita. Sed aliquorum Sanctorum peccata sciemus, sicut Magdalenae, & Petri, & David. Ergo pari ratione aliorum electorum peccata scientur, & multo magis damnatorum.

QUAESTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod non omnia merita, & demerita propria, & aliena ab aliquo uno intuitu videantur. Ea enim quae singillatim considerantur, non videntur uno intuitu. Sed damnati singillatim considerabunt sua peccata, & ea plangent: unde dicitur Sap. V. 8. *Quid nobis profuit superbia? &c.* Ergo non omnia videbunt uno intuitu.

2. Praeterea. Philosophus dicit in II. Topic. cap. IV. quod non contingit simul plura intelligere. Sed merita, & demerita propria, & aliena non videbuntur (1) nisi intellectu. Ergo non poterunt omnia simul videri.

3. Praeterea. Intellectus damnatorum hominum non erit post resurrectionem elevatior quam nunc sit bonorum Angelorum quantum ad naturalem cognitionem qua cognoscunt res per species innatas. Sed tali cognitione naturali non vident plura simul, ut in II. Lib. dist. III. dictum est. Ergo nec tunc damnati poterunt omnia facta sua simul videre.

Sed contra. Super illud Job VI. *Induetur confusione*, dicit Glossa (Gregorii): *„Viso iudice, omnia mala ante oculos mentis versant.“* Sed iudicem subito videbunt. Ergo similiter mala quae commiserunt, & eadem ratione omnia alia.

Praeterea. Augustinus XX. de Civ. Dei cap. XIV. habet pro inconvenienti quod legatur aliquis liber ma-

(1) Al. in intellectu. Nicolai, nisi in intellectu.

terialis in iudicio, in quo facta singulorum sunt scripta, eo quod nullus valeat aestimare illius libri magnitudinem, vel quanto tempore legi posset. Sed similiter non posset aestimari tempus quantum oporteret ponere ad considerandum omnia merita, & demerita sua, & aliena ab aliquo homine, si successive diversa videant. Ergo oportet ponere quod omnia simul videat unusquisque.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod, sicut dicitur Rom. II. in illa die cum iudicabit Dominus, testimonium unicuique sua conscientia reddet, & cogitationes erunt accusantes, & defendentes: & quia oportet quod testes, & accusator, & defensor in quolibet iudicio habeant eorum notitiam quae in iudicio versantur, in illo autem communi iudicio omnia opera hominum in iudicium venient; oportet quod omnium operum suorum quisque tunc notitiam habeat: unde conscientiae singulorum erunt quasi quidam libri continentes res gestas, ex quibus iudicium procedet, sicut etiam in iudicio humano registris utuntur. Isti sunt libri, de quibus Apocal. XX. 12. dicitur: *Libri aperti sunt, & alius liber apertus est vita; & iudicati sunt mortui ex his quae scripta erant in libris secundum opera ipsorum:* ut per libros qui dicuntur sic aperti, ut Augustinus exponit XX. de Civ. Dei (cap. XIV.) significentur Sancti novi, & veteris testamenti, in quibus Deus ostendit quae mandata fieri jusset: unde, ut Richardus de Sancto Victore dicit (tract. de iudiciaria potestate circa med.) eorum corda erunt quasi quaedam canonum decreta: sed per librum vitae, de quo subjungitur, intelliguntur conscientiae singulorum: quae dicuntur singulariter liber unus, quia una virtute divina fiet ut cunctis ad memoriam sua facta revocentur. Et haec vis, in quantum ad memoriam reducit homini sua facta, liber vitae dicitur. Vel per primos libros, conscientiae intelliguntur, per secundum sententia iudicis in eis providentia descripta.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis multa merita, vel demerita a memoria excident, tamen nullum eorum erit quod non aliquo modo remaneat in suo effectu; quia merita, quae non sunt mortificata, manebunt in praemium quod eis redditur; quae autem sunt mortificata, manent in reatu ingratitude, quae augentur ex hoc quod homo post gratiam susceptam peccavit: similiter etiam demerita, quae non sunt per poenitentiam deleta, manent in reatu poenae quae eis debetur; quae autem poenitentia delet, manent in ipsa poenitentiae memoria, quam simul cum aliis meritis in notitiam habeant. Unde in quolibet homine erit aliquid ex quo possit ad memoriam sua opera revocare; & tamen, ut Augustinus dicit, principaliter ad hoc vis divina operabitur.

Ad secundum dicendum, quod jam patet ex dictis quod aliqua nota manent in conscientia singulorum de operibus a se factis: nec oportet quod notae istae sint reatus tantum, ut ex dictis patet.

Ad tertium dicendum, quod quamvis charitas sit nunc causa dolendi de peccato, tamen Sancti in patria erunt ita perfusi gaudio, quod dolor in eis locum habere non poterit: & ideo de peccatis non dolebunt, sed potius gaudebunt de divina misericordia qua eis sunt peccata relaxata, sicut etiam nunc Angeli gaudent de iustitia divina, qua fit ut deserti a gratia in pec-